

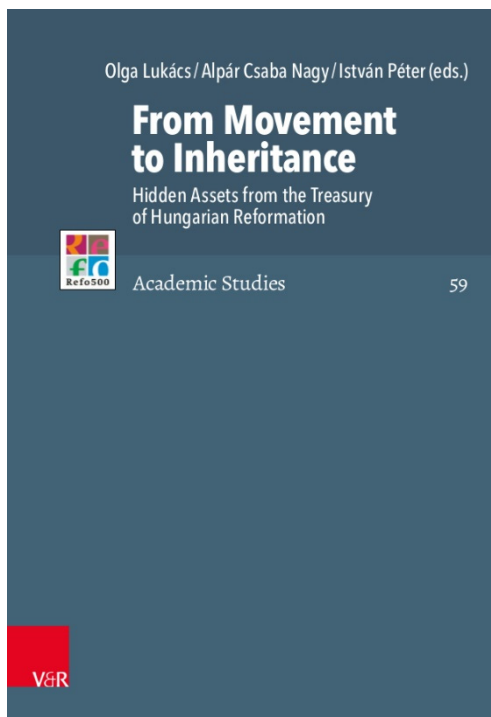
*Lányi Gábor:*¹

Lukács Olga, Nagy Alpár Csaba, Péter István (szerk.):
From Movement to Inheritance. Hidden Assets from the Treasury
of Hungarian Reformation, Vandenhoeck & Ruprecht,
Göttingen, 2019, 206 p.

„*Sem a magyar, sem pedig az egyetemes
történelem és kultúra nem képzelhető
el a reformáció és egyházai által
képviselt értékek nélkül.*”

Ezt az előszóban elhangzott tétel-
mondatszerű kijelentést erősítik meg azok
magyar anyanyelvű szerzők által angol nyel-
ven íródott tanulmányok, amelyek helyet
kaptak a Lukács Olga, Nagy Alpár Csaba és
Péter István szerkesztette *From Movement
to Inheritance – Mozgalomtól örökségig* című
tanulmánykötetben. A kötet a *Refo500* kere-
tein belül jelent meg a göttingeni Vanden-
hoeck & Ruprecht kiadó gondozásában.

A kötet szerzői a Kárpát-medence
magyarságának szinte összes területét kép-
viselik, de elsősorban Erdélyhez kötődnek.

¹ Egyetemi adjunktus, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar Egyháztörténeti Tanszék, Budapest, lanyi.gabor@kre.hu.

Ennek megfelelően a kötet tanulmányai között is kiemelt helyet kapnak az erdélyi és partiumi érintettségű témák, azonban ezek is, hasonlóképpen a kötet többi tanulmányához megtalálják szorosabb összefüggéseiket a reformáció összmagyar és egyetemes vonulatával. A tanulmányok a szerzők teológiai szakterületeinek sokszínűségét tükrözik, ugyanis nemcsak egy emlékévkapcsán magától értődő egyház- és művelődéstörténeti témák, hanem szinte az összes teológiai tudományterület: a dogmatika, etika, ökumenika, biblia-tudományok, egyházsociológia, katechetika és a pásztorálpszichológia is képviselteti magát benne. A kötet időspektruma az elmúlt 500 év egészét átfogja, és nem egy tanulmány végkövetkeztetése nemcsak a jelenkorra, hanem a jövőbeli eshetőségekre, lehetőségekre is kitékint.

Különleges értéket adnak a kötetnek azok a tanulmányok, amelyek olyan személyek életútját és munkásságát mutatják be, akiknek az utókor eddig méltatlanul kevés figyelmet szentelt. A kötet első tanulmányai rögtön ezt példázzák. Ide sorolható Czinke Zsolt tanulmánya, amely a *Második helvét hitvallás* első magyar fordítójának, Szenczi Csene Péternek (1575–1622) az életét és munkásságát mutatja be.

Lévai Attila tanulmánya pedig egy itáliai-valdens felmenőkkel rendelkező, cseh-morva szülőktől származó, főképpen a Csallóköz magyar gyülekezeteiben tevékenykedő lelkész, Valesius Antal János (1666–1758) életútján keresztül vizsgálja a 18. század cseh-magyar kulturális kapcsolatait.

Pálfi József Nagyvárad 18. század végén bekövetkező „második reformációját”, az 1660-as török ostrom pusztítása után másfél évszázadra a városból eltűnő református felekezet újbóli megjelenését és megerősödését mutatja be gróf Teleki Sámuel (1739–1822) erdélyi kormányzó, majd kormányzóhelyettes ebben játszott szerepén keresztül.

Somogyi Alfréd tanulmánya egy 20. századi, felvidéki lelkipásztor, Patay Károlyt (1860–1939) hozza az olvasó elé, akinek meghatározó szerepe volt a trianoni országvesztés után önállósulni kényszerült felvidéki reformátusság megszervezésében. Somogyi tanulmánya által érzékletessé válik az a mindmáig érzékeny kérdés, hogy milyen keskeny mezsgyén is kellett mozogniuk az elszakított magyar reformátusoknak, hogy közösségeik, intézményeik túlélését a régi és új egyházi és világi uraik irányába megnyilvánuló kettős megfelelési kényszer között is biztosítani tudják.

A bemutatott életutak között kiemelkedő 20. századi kolozsvári teológiai tanárok is helyet kapnak. Gönczy Lajos (1889–1986) gyakorlati teológust, a dialektikus teológia erdélyi képviselőjét Kurta József tanulmánya mutatja be, kiemelt figyelmet szentelve Gönczy szerepének az 1930-as évek elejének meghíúsult erdélyi liturgiai reformjában és

1947-ben befejezett, de az akkori politikai viszonyok következtében kiadatlan liturgikakönyvére. Somfalvi Edit tanulmánya pedig Imre Lajos (1888–1974) életével és az erdélyi katechetikai munka terén általa véghezvitt reformokkal ismerteti meg az olvasót.

Szabadi István tanulmánya a szilágysági egyházmegyék Erdéllyel való egyházi kötődéseit, elsősorban annak egyházszervezeti téren jelentkező hatásait ismerteti a 16. századtól egészen a 19. század elejéig. A tanulmány rámutat, hogy milyen meghatározóak voltak ezen a téren a Partium és Erdély között állandóan változó jogi, politikai kapcsolatok, illetve kiemeli, hogy ezen terület reformációjának motorja nem a főúri patrónusok, hanem a reformációt magáévá tevő és terjesztő papság volt.

A kötet rendszeres teológiai témájú tanulmányai között Pócze István tanulmánya Luther „kereszt-teológia”-ját (*theologia crucis*), elsősorban annak Krisztus és a mi szenvedésünkkel kapcsolatos aspektusait mutatja be, míg Visky S. Béla a beszéd etikájának protestáns-igei alapvetését teszi meg. Lészai Lehel a tanítvány-lét hellenisztikus és rabbinisztikus vonásait mutatja be, és azok keresztyénségre gyakorolt esetleges hatását vizsgálja.

A kötet pedagógiai-katechetikai tanulmányait Bognárné Kocsis Judit Karácsony Sándorról (1891–1952) írt tanulmánya vezeti fel. A tanulmány rámutat Karácsony pedagógiai alapelveiben a bibliai és református elemek központi szerepére, amely meghatározó hatást gyakorolt a Karácsony által hangoztatott értékekre és az általa felvázolt pedagógusi eszményképre.

Gorbai Gabriella a reformáció gyermekképre gyakorolt hatását mutatja be, amely nemcsak az iskoláztatás, hanem a gyermek–szülő kapcsolat terén is a gyermekre kedvező módon éreztette hatását. A tanulmány a reformáció pedagógia örökségének mai alkalmazhatóságát is vizsgálja.

Lukács Olga a „Healing of Memories” program romániai megvalósulását mutatja be, amelynek célja a múltból fakadó felekezeti konfliktusok mai hatásainak csökkentése. A programhoz kapcsolódó kérdőíves felmérésben, amely elsősorban a különböző felekezetek tagjainak egymással való viszonyát, a másik megítélését, elfogadását célozta meg, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem teológiai karainak és más egyéb teológiai intézményeknek több mint 300 hallgatója vett részt. A tanulmány elemzi a kérdésekre adott válaszokat, és érdekes látletét adja a vizsgált korosztály más felekezetekről és ilyen szempontból az ökumené jövőjéről alkotott gondolkodásának.

Nagy Alpár Csaba tanulmánya érdekes módon vegyíti az ószövetségi és pasztorálszichológia tudományok területét, amennyiben Saul és az endori boszorkány történetének reinterpretálása által a kiégettség természetéről, illetve a történet fiatalok közötti alkalmazási lehetőségeiről szól.

A Nagy Károly Zsolt tanulmányának alapjául szolgáló felmérés arra a kérdésre keresi a választ, hogy hogyan viselnek gondot a reformáció örökségére maguk az örökösök, a mai reformátusok. A 792 középiskolás válaszain alapuló kutatás eredményeiből a tanulmány a középiskolás korosztály bibliaolvasási szokásait mutatja be.

Püsök Sarolta hasonlóképpen egyházzociológiai jellegű tanulmánya a hagyományok és újítások egymással való viszonyát vizsgálja az 1989 utáni erdélyi reformátusok körében. A tanulmány a liturgia, az egyházi nyelvezet, a női lelkészség, az egyház és lelkipásztorainak társadalmi szerepvállalása kapcsán vizsgálja meg, az örök igei értékek mai kihívásokhoz való alkalmazási lehetőségeit.

A fent röviden ismertetett tanulmányokból is kitűnik a kötet változatossága és sokszínűsége, amely, ha nem is ad teljes és átfogó képet, de mégis érdekes és fontos, nem egyszer pedig hiánypótló részletekkel – az alcím szerint valóban „rejtett kincsekkel” – ismerteti meg a reformáció magyar hatástörténete iránt érdeklődő nemzetközi tudományos közösséget.